

Sentències

Sentència

Sentència del Tribunal Constitucional del 18-12-2020 relativa al recurs d'empara 2020-54-RE.

Causa 2020-54-RE

(Calvó Casal i Boronat Gomà c/ Principat d'Andorra)

Número de registre 352-2020. Recurs d'empara

Sentència del 18 de desembre del 2020

En nom del Poble Andorrà;

El Tribunal Constitucional;

Atès l'escrit presentat i registrat al Tribunal Constitucional, el 21 de juliol del 2020, per la representació processal dels Srs. Amadeu Calvó Casal i Núria Boronat Gomà, mitjançant el qual interposa un recurs d'empara contra l'aute del 20 de desembre del 2019, dictat per la Secció Civil 1 de la Batllia, i, contra l'aute del 30 de juny del 2020, dictat per la Sala Civil del Tribunal Superior de Justícia, per una presumpta vulneració del dret a la jurisdicció, en els seus vessants dels drets a un tribunal imparcial i a un procés degut, reconeguts a l'article 10 de la Constitució, i, atès que demana al Tribunal Constitucional que atorgui l'empara sol·licitada, que declari la vulneració dels drets esmentats, concretament l'obligació de la batlle d'abstenir-se i la vulneració dels principis d'imparcialitat, de contradicció i de legalitat, que anul·li la resolució impugnada i que retrotregui les actuacions al moment anterior a la vulneració al·legada, per tal que s'indiqui que la batlle havia d'abstenir-se i, en no fer-ho, ha viciat el procés d'arranjament judicial o fallida;

Vista la Constitució, especialment els articles 10, 41.2, 98 c) i 102;

Vista la Llei qualificada del Tribunal Constitucional, especialment el títol IV, capítols primer i sisè;

Vist l'aute del Tribunal Constitucional del 12 d'octubre del 2020, que va admetre a tràmit, amb efectes suspensius, el recurs d'empara 2020-54-RE;

Vist l'escrit d'al·legacions presentat i registrat al Tribunal Constitucional, el 2 de novembre del 2020, pel Ministeri Fiscal;

Vistes les conclusions formulades dintre de termini per la part recurrent i pel Ministeri Fiscal;

Escollat l'informe del magistrat ponent, Sr. Dominique Rousseau;

1. Antecedents processals davant les jurisdiccions ordinàries

1.1. El 14 d'agost del 2019, l'Autoritat Financera Andorrana (AFA) va acordar la intervenció de la companyia asseguradora Assegurances Generals, SA a causa d'un govern corporatiu deficient.

1.2. En el marc d'aquesta intervenció, el 17 d'octubre del 2019, l'administrador especial designat va presentar una demanda d'arranjament judicial o de fallida de la societat esmentada.

1.3. El 26 de novembre del 2011, la batlle de la Secció Civil 1 de la Batllia, Sra. Nàdia Alís Cirera, va dictar un aute mitjançant el qual decretava, entre d'altres, la cessació de pagaments i la fallida de la societat Assegurances Generals, SA, així com de la societat Carlemany, SA, nomenava com a administrador judicial l'AFA,

nomenava els serveis jurídics de les entitats bancàries Crèdit Andorrà i MoraBanc com a controladors del concurs de creditors, autoritzava a l'administrador judicial a no renovar les pòlisses d'assegurança que arribaven a venciment, ordenava la publicació al BOPA d'aquesta resolució per tal que els creditors lliuressin els seus justificants, i, travava embargament sobre els béns patrimoni de la societat Assegurances Generals, SA.

1.4. La representació processal dels Srs. Amadeu Calvó Casal i Núria Boronat Gomà, accionistes i dirigents de les societats esmentades, va presentar un incident de nul·litat d'actuacions contra aquesta decisió en què demanava l'abstenció de la batlle ponent sobre la base de l'article 73 d) de la Llei qualificada de la Justícia, i, en què al·legava igualment la vulneració del seu dret a la defensa, atès que no havia pogut contradir les al·legacions de l'administrador especial.

1.5. El 20 de desembre del 2019, la batlle ponent dictava un aute mitjançant el qual no admetia a tràmit la petició de recusació presentada pels recurrents.

1.6. El 29 de gener del 2020, el Tribunal de Batlles, del qual feia part la batlle ponent en qüestió, va dictar un aute en què no admetia a tràmit l'incident de nul·litat d'actuacions.

1.7. La representació processal dels recurrents va interposar un recurs d'apel·lació contra l'aute del 20 de desembre del 2019, reiterant la recusació de la batlle ponent.

1.8. El 5 de febrer del 2020, mitjançant providència, la Sala Civil requeria els recurrents que indiquessin si el seu recurs es fonamentava en les disposicions de l'article 75 de la Llei qualificada de la Justícia (recurs contra la desestimació de la recusació) o si pretenien articular un incident de nul·litat d'actuacions.

1.9. El 13 de febrer del 2020, la representació processal dels recurrents va presentar un escrit en què manifestava que no podia respondre a aquesta disjuntiva, ja que els dubtes sobre la imparcialitat de la batlle l'havien dut a impugnar les seves decisions.

1.10. Seguit el procediment de recusació, el 30 de juny del 2020, la Sala Civil del Tribunal Superior de Justícia va dictar un aute en què desestimava la recusació de la batlle ponent.

1.11. El 21 de juliol del 2020, la representació processal dels Srs. Amadeu Calvó Casal i Núria Boronat Gomà va interposar un recurs d'empara contra l'aute del 20 de desembre del 2019, dictat per la Secció Civil 1 de la Batllia, i, contra l'aute del 30 de juny del 2020, dictat per la Sala Civil del Tribunal Superior de Justícia, per una presumpta vulneració del dret a la jurisdicció, en els seus vessants dels drets a un tribunal imparcial i a un procés degut, reconeguts a l'article 10 de la Constitució.

2. Argumentació jurídica

2.1. Argumentació dels recurrents

- El seu argument principal se circumscriu a l'al·legació de manca d'imparcialitat de la batlle que va declarar la fallida de les seves societats.

- Com a primera prova d'aquesta manca d'imparcialitat, invoquen el fet que havia treballat amb el seu advocat defensor anterior, fet que és un motiu de recusació d'acord amb l'article 73 d) de la Llei qualificada de la Justícia que prohibeix als batlles o magistrats *"Tenir o haver tingut qualsevol relació jurídica, professional, mercantil o econòmica amb qualsevol de les parts o els seus advocats"*.

- Com a segona prova de la manca d'imparcialitat esmentada, al·leguen també que el seu fill i la batlle havien anat junts a classe al *Lycée Comte de Foix*, fet que és un altre motiu de recusació establert a l'article 73 f) de la Llei esmentada que prohibeix als jutges *"Tenir amistat o enemistat manifesta amb qualsevol de les parts o els seus advocats"*. En el seu escrit de conclusions destaquen que aquesta al·legació s'ha invocat en el moment en què es va tenir coneixement de la mateixa i manifesten que la batlle hagués hagut d'inhibir-se, atès que havia de conèixer forçosament aquesta relació.

- Aquesta manca d'imparcialitat es manifesta igualment en la rapidesa amb la qual la batlle va decidir la fallida i la cessació de pagaments de les seves societats.

- Efectivament, destaquen que l'administrador especial, designat el 14 d'agost del 2019 per l'AFA, per tal d'administrar la companyia asseguradora Assegurances Generals, SA va presentar una demanda d'arranjament judicial o de fallida d'aquesta societat, datada del 17 d'octubre del 2019; i, que, el 19 de desembre del 2019, van presentar un incident de nul·litat d'actuacions, el qual va ser desestimat l'endemà mateix.
- Segons el seu parer, d'aquesta manca d'imparcialitat es desprèn que no han pogut beneficiar-se d'un procés degut i d'un recurs efectiu.
- Efectivament, la rapidesa en la presa de decisió de fallida i de cessació de pagaments adoptada per la batlle no els va permetre demostrar que l'administrador especial no era competent per demanar aquesta fallida, ni aportar les proves acreditatives de la bona salut de les seves societats, ni obtenir un peritatge judicial sobre la realitat de la situació de les societats esmentades.
- Segons el seu parer, tot el procediment que va derivar en la decisió de la fallida i cessació de pagaments de les seves societats està viciat per la manca d'imparcialitat de la batlle.
- Per aquest motiu, en el seu escrit en resposta a la providència del 5 de febrer del 2020, en què se'ls hi demanava l'objecte del seu incident de nul·litat –incident de recusació o incident de nul·litat d'actuacions- van declarar que no entenien l'alternativa, en la mesura en què la nul·litat del procediment era la conseqüència necessària de la manca d'imparcialitat de la batlle que dirigia el procediment.
- Per tots aquests motius, demanen al Tribunal Constitucional que atorgui l'empara sol·licitada, que declari la vulneració dels drets esmentats, concretament l'obligació de la batlle d'abstenir-se, i la vulneració dels principis d'imparcialitat, de contradicció i de legalitat, que anul·li la resolució impugnada i que retrotregui les actuacions al moment anterior a la vulneració al·legada, per tal que s'indiqui que la batlle havia d'abstenir-se i en no fer-ho ha viciat el procés d'arranjament judicial o fallida.

2.2. Argumentació de la Sala Civil del Tribunal Superior de Justícia

- La Sala Civil centra el seu raonament en l'aplicació de l'article 73 d) de la Llei qualificada de la Justícia al·legat pels recurrents que prohibeix a un batlle o magistrat *"Tenir o haver tingut qualsevol relació jurídica, professional, mercantil o econòmica amb qualsevol de les parts o els seus advocats"*.
- En aquesta causa, la Sala Civil destaca que la relació professional entre la batlle i l'antic advocat dels recurrents va durar dos anys, i fins al setembre de 1999, data a partir de la qual la batlle va ser nomenada secretària judicial, després va integrar la carrera fiscal i posteriorment judicial.
- Cita la jurisprudència del Tribunal Europeu dels Drets Humans i la del Tribunal Constitucional que estableixen que cal apreciar la imparcialitat d'un jutge tenint en compte *in concreto* el punt de vista objectiu i el punt de vista subjectiu.
- Recorda igualment que la recusació constitueix una excepció al principi fonamental de la predeterminació del jutge per la llei.
- En aquesta causa, la petició de recusació dels recurrents es fonamenta sobre una imparcialitat objectiva vinculada a les relacions professionals entre la batlle encarregada de la resolució de la causa i l'antic advocat de les societats declarades en fallida.
- A la vista de la jurisprudència europea i constitucional, la Sala Civil considera que haver tingut una relació professional d'una durada de dos anys fa vint anys no permet justificar una petició de recusació basada en l'article 73 d) de la Llei qualificada de la Justícia.
- Per consegüent, la Sala Civil desestima la petició de recusació de la batlle presentada pels recurrents.

2.3. Argumentació del Ministeri Fiscal

- El Ministeri Fiscal manifesta, en primer lloc, que si bé el recurs d'empara presenta una incertitud respecte del seu objecte, barrejant arguments en relació amb la recusació de la batlle que va pronunciar la fallida

de les societats dels recurrents i arguments contra la decisió de la fallida, conclou que l'objecte del recurs rau únicament en la recusació de la batlle esmentada.

- Seguidament, conclou que aquesta petició de recusació ha de ser desestimada.

- Efectivament, segons el seu parer, aquesta petició és extemporània, perquè els recurrents coneixien la identitat de la batlle que havia de conèixer la seva causa i van esperar que aquesta es pronunciés sobre la fallida de les seves societats per demanar-ne la recusació.

- Manifesta que aquesta petició extemporània mostra que els recurrents han instrumentalitzat una eina processal –la recusació– fet que justifica, d'acord amb la jurisprudència constitucional, la desestimació de la seva demanda de recusació.

- D'altra banda, considera que la breu relació professional de dos anys entre la batlle i l'antic advocat defensor dels recurrents, fa més de vint anys, no permet posar en dubte la imparcialitat de la batlle que d'ençà aquella data ha prosseguit la seva carrera en la magistratura.

- Per acabar, sobre el fet que la batlle i el fill dels recurrents coincidissin en la mateixa classe a l'escola i que haguessin tingut una relació d'amor-odi, al·legació introduïda per primera vegada en seu constitucional, no només no ha estat acreditat, sinó que està tan allunyat en el temps que no pot fonamentar el motiu de recusació establert a l'article 73 f) de la Llei qualificada de la Justícia.

- Per aquests motius, el Ministeri Fiscal demana al Tribunal Constitucional que desestimi aquest recurs d'empara.

3. Fonaments jurídics del Tribunal Constitucional

3.1. El recurs d'empara no converteix el Tribunal Constitucional en una tercera instància ni en un tribunal suprem.

3.2. Quan un recurrent al·lega la vulneració del dret constitucional a obtenir una decisió fonamentada en Dret (article 10.1 de la Constitució), l'únic objecte del recurs d'empara és el de verificar que les decisions impugnades estiguin motivades i es fonamentin en un raonament jurídic que no sigui il·lògic ni absurd.

3.3. Quan entren en joc drets substancials, el control d'aquest Tribunal en el marc del recurs d'empara consisteix a determinar si els recurrents han estat privats o no d'una protecció efectiva, és a dir, si han estat situats o no en una indefensió material (veg. per ex. el punt 3.3 de l'aute del 22 de desembre del 2017, recaigut en la causa 2017-33-RE o el punt 3.1 de la sentència del 19 de febrer del 2018, recaiguda en la causa 2017-53-RE).

3.4. En aquesta causa, la qüestió constitucional que aquest Tribunal ha de determinar és la de saber si la Sala Civil ha vulnerat el dret a un tribunal imparcial i els principis de contradicció i de legalitat pel fet de desestimar la demanda de recusació de la batlle que havia de pronunciar-se sobre el procediment que els afectava.

3.5. El Tribunal Constitucional ja ha declarat que la recusació és un dret que deriva necessàriament del dret a un procés equitable, per tal com ofereix als justiciables un mitjà de fer respectar el principi del tribunal imparcial.

3.6. També ha declarat que la recusació té per objecte la garantia pel justiciable de ser jutjat per un tribunal imparcial i no d'obstruir, de retardar o de paralitzar l'exercici de la Justícia i el desenvolupament del procés; per aquest motiu, correspon als jutges ordinaris apreciar si la demanda de recusació no constitueix un abús de dret.

3.7. Així mateix, de la jurisprudència del Tribunal Europeu dels Drets Humans (veg. les sentències del 9 de juliol del 2015, recaiguda en la causa AK c/ Liechtenstein i la del 22 de setembre de 1994, recaiguda en la causa Debled c/ Bèlgica) es desprèn que el respecte dels principis d'imparcialitat objectiva i subjectiva han de tenir en compte les circumstàncies de cada causa i la particularitat del sistema jurisdiccional de cada Estat.

3.8. Efectivament, en els sistemes jurisdiccionals dels Estats com l'andorrà, les recusacions podrien dur ràpidament a una paràlisi que vulneraria greument el principi de bona administració de la Justícia que deriva de l'article 10.1 de la Constitució.

3.9. En la causa que ara ens ocupa la recusació es fonamentava en els motius establerts als articles 73 d) i 73 f) de la Llei qualificada de la Justícia.

3.10. Pel que fa a l'article 73 d) esmentat que prohibeix a un batlle o magistrat *"Tenir o haver tingut qualsevol relació jurídica, professional, mercantil o econòmica amb qualsevol de les parts o els seus advocats"*, de les actuacions es desprèn que la relació professional entre la batlle recusada i l'antic advocat dels recurrents va durar dos anys, del 1997 al 1999, fa més de vint anys.

3.11. La Sala Civil no ha pronunciat una decisió absurda o irraonable pel fet de considerar que el principi d'imparcialitat no s'havia vulnerat, atès que la relació professional anterior al·legada es remuntava a vint anys i que, per tant, l'article 73 d) esmentat no podia fonamentar la seva petició de recusació.

3.12. Pel que fa a l'article 73 f) esmentat que prohibeix a un batlle o magistrat *"Tenir amistat o enemistat manifesta amb qualsevol de les parts o els seus advocats"*, els recurrents al·leguen que el seu fill i la batlle haurien coincidit en la mateixa classe quan eren alumnes del *Lycée Comte de Foix*, aquest Tribunal ha de considerar aquesta al·legació no procedent, no només perquè s'ha plantejat per primera vegada en seu constitucional, i per tant, ni la batlle recusada, ni la Sala Civil s'hi han pogut pronunciar al respecte, sinó també perquè no han aportat cap prova que acrediti l'amistat o l'enemistat manifesta al·legada.

3.13. Així doncs, cal concloure que la Sala Civil ha aplicat el principi d'imparcialitat en les seves dimensions objectiva i subjectiva de manera respectuosa amb els cànons europeus i constitucionals i amb l'article 73 de la Llei qualificada de la Justícia.

3.14. Per consegüent, per tots aquests motius, el Tribunal Constitucional decideix desestimar aquest recurs d'empara, i, de conformitat amb les disposicions de l'article 92.4 de la Llei qualificada del Tribunal Constitucional, imposa als recurrents les costes processals derivades de la desestimació del seu recurs d'empara.

Decisió:

En atenció a tot això que s'ha exposat, el Tribunal Constitucional, per l'autoritat que li confereix la Constitució del Principat d'Andorra,

Ha decidit:

1. Desestimar el recurs d'empara presentat per la representació processal dels Srs. Amadeu Calvó Casal i Núria Boronat Gomà.
2. D'acord amb l'article 92.4 de la Llei qualificada del Tribunal Constitucional, imposar als recurrents les costes processals derivades de la desestimació del seu recurs d'empara.
3. Publicar aquesta sentència, d'acord amb allò que disposa l'article 5 de la Llei qualificada del Tribunal Constitucional, al *Butlletí Oficial del Principat d'Andorra*.

I així, per aquesta sentència nostra, que ha de ser notificada a la representació processal dels Srs. Amadeu Calvó Casal i Núria Boronat Gomà, al president de la Batllia, al president del Tribunal Superior de Justícia i al Ministeri Fiscal.

Andorra la Vella, el 18 de desembre del 2020.

Josep-D. Guàrdia Canela
President

Joan Manel Abril Campoy
Magistrat

Jean-Yves Cullet
Vicepresident

Dominique Rousseau
Magistrat